
Rijeka, 28. travnja 2010.

IZVJEŠĆE SA TRIBINE „KOLIKO USPJEŠNO ZAVRŠAVANJE STUDIJA OVISI O NAČINIMA FINANCIRANJA?“

U organizaciji Udruge za razvoj visokoga školstva „Universitas“ u srijedu 28. travnja 2010. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci održana je tribina ***Koliko uspješno završavanje studija ovisi o načinima financiranja*** na kojoj su gostovale prof. dr. sc. Maja Vehovec, znanstvena savjetnica i Iva Tomić, asistentica, obje sa Ekonomskog instituta Zagreb. Moderatorica tribine bila je doc. dr. sc. Vesna Kovač s Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Tema tribine potaknuta je nizom aktualnih zbivanja, rasprava i napisa o problematici financiranja visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, a posebno o participaciji studenata u plaćanju dijela troškova studiranja putem školarina. U raspravama o modelu javnog sustava visokog obrazovanja potreba za ekonomskom efikasnošću funkcioniranja procesa studiranja često se izrijekom suprotstavlja potrebi pravednosti i jednakosti u dostupnosti usluge svima. Govoreći o efikasnosti visokog obrazovanja, naglašava se problem produljenog trajanja studija koje državi donosi veće troškove, a osim toga se preveliki dio populacije predugo ostaje neaktivnima u odnosu na tržište rada. Naglašavajući stranu pravednosti i jednakosti, ukazuje se na važnost dostupnosti visokog obrazovanja potencijalnim studentima bez obzira na njihov socio-ekonomski status i upisni uspjeh. No osim problematike otvaranja pristupa visokom obrazovanju većem broju potencijalnih studenata, pažnja se usmjerava i na promišljanje o faktorima koji utječu na uspješno završavanje studija. Stoga se na ovoj tribini potakla rasprava o povezanosti između troškova financiranja studija, socioekonomskog statusa studenata i ishoda studiranja iz perspektiva zadovoljenja efikasnosti i ostvarenja dostupnosti visokog obrazovanja što većem broju mladih osoba.

Gošće su najprije iznijele nekoliko bitnih podataka vezanih uz financiranje visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj: podsjetile su na izdvajanje sredstava iz državnog proračuna u iznosu od 2,6 mlrd. kuna odnosno 0,79 GBP-a. Raspravljalo se o strukturi javnih prihoda sveučilišta i vlastitih prihoda

sveučilišta prema podacima iz 2007. godine. Također su se otvorila pitanja poput teškoća izračunavanja cijene studiranja po studentu, a u tom kontekstu i raspravi o tome koliki je udio školarina u ukupnoj cijeni studiranja. Prema neslužbenim podacima udio školarina u cijeni studiranja po (redovitom) studentu iznosi 17%, dok je taj postotak za izvanredne studente znatno veći (do 37%).

Također su pojasnile aktualni princip javnog financiranja studenata u RH. Država financira školarine studentima prema principu *zasluga (merit-based financing)*, a koji u obzir uzima rezultate prijemnog postupka i uspjeh na studijskim godinama. Za financiranje troškova studentskog života najčešće se koristi državna financijska pomoć u obliku subvencioniranja cijena usluga stanovanja, prehrane i prijevoza prema principu *potreba (need-based financing)* ili kombinacijom oba dva principa. Raspravljalo se i o prosječnim troškovima života studenata: prema nekim podacima troškovi života studenata u Zagrebu iznose 300-500 eura mjesečno, dok prosječni iznos mjesečne potpore iznosi 100 eura. Svi ovi pokazatelji mogu imati značajan utjecaj na uspješnost studiranja odnosno završavanja studija o čemu ne postoje egzaktni podaci niti je politika financiranja usklađena sa realnom situacijom.

Glavni dio izlaganja bio je posvećen prezentiranju rezultata istraživanja koje su gošće provele na Ekonomskom institutu Zagreb, a koji su bili usmjereni na sljedeća istraživačka pitanja:

- Kako su školarine i životni troškovi za vrijeme studiranja povezani sa studijskim uspjehom?
- Uzrokuju li povećani privatni izdaci za studiranje veće društvene nejednakosti u dostupnosti visokog obrazovanja?
- Koji model financiranja troškova studija daje najuspješnije rezultate (ishode) studiranja i zašto?

Kao kriterijske varijable promatrane su završavanje studija, studijski uspjeh (prosječna ocjena) i brzina završavanja studija, dok su prediktorske varijable (čimbenici povezani s ishodima) bile studentski status, način smještaja tijekom studija, primanje stipendije tijekom studija i socioekonomski status obitelji. Izdvojile su nekoliko glavnih nalaza. Prvo, utvrđeno je da je među upisanim studentima diplomirao najveći broj redovitih studenata koji nisu plaćali školarinu, dok su najbrže završili studenti koji su upisali izvanredni studij. Rezultati istraživanja ukazali su nadalje da postoji povezanost između završavanja studija i stručne spreme roditelje (među onima koji završavaju studij prevladavaju oni čiji roditelji imaju viši stupanj obrazovanja), dok najbrže završavaju studij studenti čiji roditelji imaju niži stupanj obrazovanja. Među najbitnije zaključke izdvojile su:

- 1) Prediktor koji dosljedno ukazuje na manjak efikasnosti jest niža završnost studenata nižeg socioekonomskog statusa;

- 2) Fakultetski studij brže završavaju studenti koji snose značajne troškove studiranja (školarina, podstanari), zatim oni nižeg socioekonomskog statusa i manjih platežnih mogućnosti, te oni čije su neizravne financijske pomoći uvjetovane dinamikom studiranja (stipendisti);
- 3) Nejednaka dostupnost prvenstveno izvire iz toga što mladi iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa teže ostvaruju pristup sveučilišnom obrazovanju (gdje školarina može predstavljati značajnu prepreku upisu), a nejednakosti se nastavljaju kroz troškove studentskog života za vrijeme studiranja;
- 4) Parcijalna rasprava koja se fokusira isključivo na školarine neće u značajnoj mjeri utjecati na pitanje jednake dostupnosti studiranja; ona se mora proširiti i sagle dati kroz ukupne troškove studiranja;
- 5) Efikasnost sustava visokog obrazovanja nije suprotna njezinoj dostupnosti, štoviše, jedno može voditi povećanju drugoga;
- 6) Nužno je veće uvažavanje principa *potreba* pri alokaciji instrumenata izravne i neizravne državne financijske pomoći i to osobito u dijelu financiranja troškova studentskog života.

Rasprava je otvorila niz dodatnih pitanja: primjerice postoji li razlika s obzirom na fakultete odnosno područja studiranja; postoji li povezanost između uspješnog završavanja studija i očekivanja na tržištu rada (mogućnost zapošljavanja nakon studija); jesu li studenti koji su sudjelovali u istraživanju radili tijekom studija i utječe li to na rezultate istraživanja. Zaključeno je postoji mnogo otvorenih pitanja o kojima treba prikupiti dodatne podatke i provesti dodatna istraživanja kako bi se iznašao optimalni model financiranja visokog obrazovanja. Tako se primjerice sa zanimanjem očekuje provedba EUROSTUDENT IV projekta čiji je cilj izrada analize socijalnog statusa studenata u RH, ali i analiza utjecaja socio-ekonomske pozadine studenata na pristup visokom obrazovanju odnosno završavanje studija.

Ukoliko se želi ponuditi odgovor na pitanje iz samog naziva tribine, može se odgovoriti da uspješnost završavanja studija u određenoj mjeri ovisi o načinima financiranja visokog obrazovanja. Međutim, nalazi provedenog istraživanja ukazuju na važnost iznalaženja niza drugih faktora koji utječu na uspješno dovršavanje studija, a posredno ili neposredno proilaze iz socio-ekonomskog statusa studenata odnosno njihovih obitelji.

Izvješće sastavila:

Doc. dr. sc. Vesna Kovač, moderatorica tribine